

LAPSETTOMILLA TAKANA PUOLISOTTOMUUTTA TAI LYHYITÄ AVOLIITTOJA

Tausta

Lapsettomaksi jäävien osuus on kasvanut monessa Euroopan maassa. Suomessa lapsettomuus on yleisempää kuin muissa Pohjoismaissa, ja se on kasvanut edelleen (Jalovaara ym. 2017). Syyt tunnetaan huonosti. Valtaosa tutkimuksesta keskittyy vain naiseen sekä koulutuksen, työssäkäynnin ja lastensaannin muuttuviin yhteyksiin.

Tuoreessa tutkimuksessamme (Jalovaara & Fasang 2017) keskityimme lapsettomien liittohistorioihin. Kysyimme, miten lapsettomuus on yhteydessä nykypäivän liitonmuodotukseen, jolle on tunnusomaista avoliittojen yleisyys ja suuri eronneisuus etenkin avoliitoissa.

Tutkimus perustuu suomalaisiin rekisteritietoihin vuosina 1969 ja 1970 syntyneistä miehistä ja naisista. Lapsettomilla tarkoitetaan niitä, joilla ei ollut biologista lasta 42-vuotiaana. Liittohistorioita tutkimme ikävälillä 18–39. Tarkastelimme pitkittäisiä ”liittopolkuja”, jotka muodostuivat avo- ja avioliittojen solmimisesta ja purkautumisesta ihmisten elämänsä aikana. Lisäksi tunnistimme ryhmiä, joilla oli taustalla samankaltaisen polku.

Lähes puolet lapsettomista ei ole koskaan asunut kumppanin kanssa

Tuloksemme näyttävät, että lapsettomien liittopolut ovat hyvin erilaisia kuin niiden, jotka olivat saaneet lapsia. Isiksi ja äideiksi tulleista valtaosa oli joko avioitunut, tai he elivät pitkässä avoliitossa. Sen sijaan lapsettomille tyypillistä oli joko ”ikisinkkuus” tai eron päättyneet avoliitot.

Lapsettomien ryhmästä erottuu neljä tyypillistä liittopolkua:

1. Liittottomuus (45 %). Lähes puolet lapsettomista oli ”ikisinkkuja”, joilla ei ollut lainkaan kokemusta avo- tai avioliitoista, tai he olivat solmineet avoliiton juuri 40. ikävuoden kynnyksellä.

- Lapsettomuuden yhteys avo- ja avioliittohistoriaan on voimakas.
- Lapsettomien liittohistoriat ovat hyvin erilaisia kuin lapsia saaneiden, joista mm. valtaosa on avioitunut.
- Lapsettomista valtaosa joko ei ole koskaan asunut kumppanin kanssa, tai takana on yksi tai useampi avoliittojakso.

2. Lyhyt avoliitto (25 %). Neljännes lapsettomista oli elänyt lyhyen aikaa avoliitossa, ja asunut sen jälkeen ilman puolisoa.

3. Toisiaan seuraavat avoliitot (19 %). Viidennekselle lapsettomista oli tyypillistä katkonaiset avoliittohistoriat. He olivat eläneet suuren osan aikuisiästään avoliitossa, mutta suuri osa useammassa, eläen välillä ilman puolisoa.

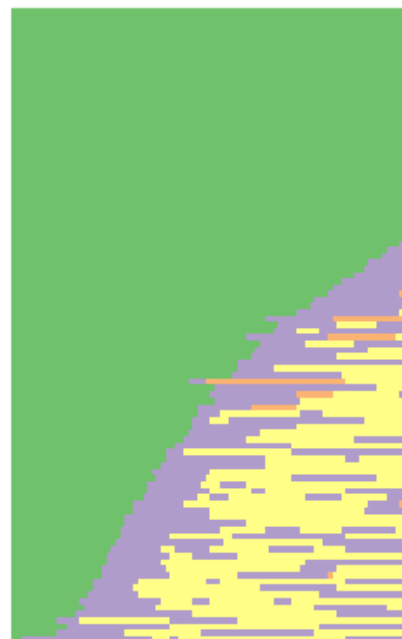
4. Avoliitto (11 %). Vain kymmenesosa lapsettomista näytti elävän avoliitossa.

Yhteenveto

Aiempien tutkimusten (esim. Miettinen 2015) mukaan lapsettomuus harvoin johtuu yksittäisestä, nuorella iällä tehdystä päätöksestä. Tavallisempaa on, että lastenhankintaa on toistuvasti lykätty, usein elämäntilanteeseen, kuten parisuhteeseen ja työhön liittyvien olosuhde- ja epävarmuustekijöiden vuoksi. Myös kyselytutkimuksissa (esim. Miettinen 2015) on havaittu, että sopivan kumppanin puuttuminen on tavallisin lapsettomuudelle annettu selitys.

Tulostemme perusteella on ilmeistä, että liittohistoriat ovat avain lapsettomuuden ymmärtämiseen: lapsetto-

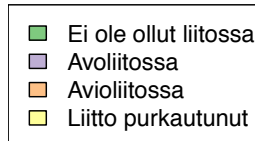
Lapsettomat

Lapsia saaneet

Kuvio 1. Lapsettomien ja lapsia saaneiden liittopolkuja ikävälillä 18–39. Lapsettomilla tarkoitetaan tässä henkilöitä, joilla ei 42 vuoden iässä ollut biologista lasta. X-akselilla on ikä.

18 20 23 25 28 30 33 35 38

18 20 23 25 28 30 33 35 38

muuteen liittyy suurella valtaosalla joko "ikisinkkuus" tai yksi tai useampi lyhytaikainen avoliitto, joka on johtanut lastensaannin sijaan erilleenmuuttoon.

Koska lapsettomuuteen liittyy hyvin usein pysyvän parisuhteen puuttuminen, ovat perhepolitiikan keinot rajallisia. Perhepolitiikan keinoin voidaan todennäköisesti edistää lastensaantia niiden parien kohdalla, jotka epäröivät lapsen hankintaa. Sen sijaan parisuhteen puuttumisesta johtuvaan lapsettomuuteen ne tehoavat heikosti. Lapsettomuuden syyt ovat usein syvemmällä, ja ne heijastuvat paitsi lapsettomuuteen myös "ikisinkkuuteen" ja liittojen lyhyeen kesto.

Ilman puolisoa eläminen ja lyhytkestoiset avoliitot ovat yleisimpiä vähän koulutetuilla (Jalovaara & Fasang 2015). Pysyvän liiton puuttuminen on ilmeisesti keskeinen mekanismi, joka kytkee yhteen vähäisen koulutuksen ja lapsettomuuden.

Jos lastenhankintaa halutaan tukea lapsettomien kohdalla, lapsiperheiden taloudellinen tukeminen ei riitä. Tarvitaan järeämpää ja laaja-alaisempaa hyvinvointipolitiikkaa, jolla pystytään vaikuttamaan perheenmuodostukseen laajemmin – parisuhteiden solmimisesta ja niiden pysyvyydestä alkaen.

Lisätietoja:

Marika Jalovaara, Turun yliopisto (marika.jalovaara@utu.fi)

Lähteet:

Jalovaara, M. & A.E. Fasang (2017): From never partnered to serial cohabitators: Union trajectories to childlessness. Demographic Research 36(55):1703–1720.

Jalovaara, M., Neyer, G., Andersson, G., Dahlberg, J., Dommermuth, L., Fallesen, P., and Lappegård, T. (2017). Education, gender, and cohort fertility in the Nordic countries. Stockholm Research Reports in Demography 2017:6.

Miettinen, A., (2015). Miksi syntyvyys laskee? Suomalaisten lastensaantiin liittyviä toiveita ja odotuksia. Katsauksia E49/2015. Helsinki: Väestöliitto.

Jalovaara, M., & Fasang, A. E. (2015). Are there gender differences in family trajectories by education in Finland? Demographic Research, 33, 1241–1256.

Tackling Inequalities in Time of Austerity (TITA)
Strategisen tutkimuksen konsortiohanke
Suomen Akatemia
www.utu.fi/tita

